

د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطن‌دوستي روحیه

لیکوال

برېښنالیک

ارکاید

پوهنوال سید عمر صدیقی

د پارتمنت ادبیات پښتو پوهنځی زیان وادیات پوهنتون تخار، افغانستان

Sayedomarsediqi2014@gmail.com

۰۰۰۹-۰۰۰۶-۶۱۷۶-۵۱۳

لنډیز

که د پښتو ادبیاتو لیکلو آثارو ته وکتل شي له مبالغې پرته سړی ویلی شي چې داسې سکالو نشته چې د پښتو شاعرانو او لیکوالو دې د شعر او یاهم د نثر په ښکېلې څولۍ کې نه وي رانغاړلي، هر یوه ترخپلې وسې په یوه او یا هم په ډېرو موضوعاتو باندې د خپل قلم نیلۍ ځغولې دي، خپل ولس ته یې یو څه پریښي دي، د یادولو وړ ده هغه دا چې په پښتو ادبیاتو کې بې شمېره سیاسي، اجتماعي، اخلاقي، وطن‌دوستي، انتقادي، حماسي او فلسفي شعرونه او نظمونه شته او لرو یې، دا چې چا ورباندې کار کړی او هغه یې راټولې کړي او سپړلي تر یوې اندازې لیدل کېږي، لکه څنګه چې د سلیمان لایق په اشعارو باندې هم په بشپړه توګه چا کار نه دی کړی او په خاصه توګه د اخلاقي او وطن‌دوستي روحیه په برخه کې چې د هغه په شعرونو کې هر اړخیزه مفکورې راوسپړي او څېړنه ورباندې وکړي، نو ما دغه کار ته ملا وتړله تر څو د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطن‌دوستي روحیه را وسپړم او څېړنه ورباندې وکړم. نودلته مې وغوښتل چې په دغه څېړنیزه مقاله کې دغه ډول اخلاقي او وطن‌دوستي روحیه چې د سلیمان لایق په اشعارو کې د ادبیت او هنریت د جوهر په مټ هویت او اعتبار موندلی وي، چې د فکر او پیغام تر څنګ یې د خلکو ادبي او هنري ذوق هم تسکین کړی وي راواخلم او تشریح یې کړم. خودلته تر هر څه مخکې غواړم لومړی اخلاقي او وطن‌دوستي اشعار تشخیص اوبیا یې وسپړم او ورکې هغه ځلول شوي فکرونه او پیغامونه به هم جوت کړم چې اخلاقي او وطن‌دوستي رنګ اوریا یا موخه اوماننا ولري تر څو لوستونکي او د ادب مینه وال او په ځانګړي ډول د ادب او فرهنگ مینه وال ترې سمه ګټه لاسته راوړي.

کلیدي کلیمې: اخلاقي ایډیال، شعري ارتقاء، افکار او هیواد پالنه

The Moral and Patriotic Spirit in the Poetry of Suleiman Laiq

Author **Sayeed Omar Sediqi**
Pashto Literature of Language and Literature Faculty of Takhar
University, Takhar Afghanistan
E-Mail Sayedomarsediqi۲۰۱۴@gmail.com
Orcid [۰۰۰۹-۰۰۰۶-۶۱۷۶-۵۱۳](https://orcid.org/000۹-۰۰۰۶-۶۱۷۶-۵۱۳)

Abstract

When examining the works of Pashto literature, one can assert, without exaggeration, that there is hardly a theme left untouched by Pashto poets and writers, whether in the form of poetry or prose. Each, within their capacity, has addressed various topics, leaving behind a legacy for their people. It is worth noting that Pashto literature encompasses countless political, social, ethical, patriotic, critical, epic, and philosophical poems and compositions. However, the degree to which these have been collected, explored, and analyzed varies. For instance, no comprehensive study has yet been conducted on the poetry of Suleiman Laiq, especially with regard to the moral and patriotic spirit that pervades his work. This aspect of his poetry remains underexplored, with many dimensions of his ideas and themes still awaiting thorough investigation. Therefore, I took it upon myself to undertake this task in order to delve into the ethical and patriotic elements present in Suleiman Laiq's poetry. In this research article, I aim to explore and explain how these moral and patriotic concepts are intricately woven into the artistic and literary essence of his poetry. These themes not only convey profound ideas and messages but also satisfy the literary and aesthetic tastes of the audience.

Before proceeding, my primary goal is to identify and analyze the moral and patriotic poems in Laiq's work, and to uncover the underlying thoughts and messages that embody the essence of morality and patriotism. By doing so, I hope this research will benefit readers, literary enthusiasts, and especially those with a deep interest in literature and culture.

Keywords: moral ideals, poetic evolution, thoughts, patriotism.

سریزه

د هرې موضوع په برخه کې څه لیکل په تیره بیا د شعر او شاعرۍ په لوی ډگر کې دیوې موضوع رامنځ ته کول ډېرو معلوماتو ته اړتیا لري دغه معلومات دزیاتو علمي معنیو سره چټو او آثارو دپلټنې له لارې تر لاسه کیدای شي.

پښتو ژبه له هغه وخت نه چې دخبرو او کتابو نو ژبه شوه د ادب په تاریخ کې یې دیوه نوي ادبي او علمي ژوند بنسټ کېښود، زموږ ادیبانو، شاعرانو او لیکوالو دخپلو ادبي او علمي هڅو، فعالیتونو، هلوځلو او دې ساري شاعرانه نوښتونو، ترکیبونو او تصویرونو په نتیجه کې نن ورځ پښتو ژبه او ادب یې په یوې نوې او ځواکمنې لارې د ادبي او ملي ګټو په ګاڼه سمبال کړی دی.

د دغو پیاوړو او تکړه لیکوالو او شاعرانو له ډلې څخه یو هم ښاغلی سلیمان لایق دی چې د ده په اشعارو کې فکري رنگارنگي په سمه توګه لیدل کېږي نوموړي د ازیارېستۍ د ترڅوپه دې مقاله کې دده اخلاقي او وطندوستي اشعار دده د آثارو څخه راټول کړم او ویې سپړم.

لکه څنګه چې لایق په فکري او اروايي توګه ځان دخلکو دښې او نیکمر غې ورځې لیدوته سپارلی دی دیوې ادبي تحریک دفکري شالید په بڼه په خلکو کې را وټوکیدو، لایق دپښتو معاصر ادب (خصوصاً د انتقادي ریالیزم په حواله سره) یو تکړه او دښه استعداد درلودونکي شاعر دی، ژوند یې ټول دذهني استبداد ګر او استعمار چیانو په ضد د مبارزې روڼه هنداره ده او د ده دشاعري او ادبي هڅو زیاته برخه اخلاقي او ټولنیزو افکارو تعمیم او ټولنې د زیارکښ انسان دیو والي، پیوستون او همدارنګه دظالمو او استعمار ګرو په وړاندې د دوی ویشولو ته وقف شوی دی.

د مسالې معرفي کول (تین مساله)

سره له دې چې پښتو شعر او ادب له سیاسي، اجتماعي، فلسفي، انتقادي، عشقي، اخلاقي، وطندوستي او حماسي سوژو او افکارو څخه خالي نه دی، خو یو داسې مقاله چې یوازې د سلیمان لایق اخلاقي او وطندوستي اشعار خپرنې او شننې ته ځانګړی شوی وي او بیا خپور شوی وي زما له نظره نه دی تیر شوی. د همدې اړتیا او ضرورت له مخې چې دغه خورا

نوې موضوع د څېړنې لپاره ما وټاکله، ترڅو د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطندوستي روحیه لومړۍ په دقیق ډول تشخیص کړم، بیا یې راټولې او وروسته یې توضیح او تشریح کړم، له نېکه مرغه د سلیمان لایق په شعر او شاعرۍ کې اخلاقي او وطندوستي افکار په زیاته پیمانه انعکاس موندلی او بېلګې یې ډېره ترسترگو کېږي .

ما په دغه څېړنیزه مقاله کې د سلیمان لایق شعرونه چې اخلاقي او وطندوستي فکرونه او نظریات ورکې ځلیدلي وي د مختلفو معتبرو سرچینو څخه راټولې کړي او دلته مې څېړلي او شنلي دي. باور لرم چې دا زما څېړنیزه مقاله د سلیمان لایق اخلاقي او وطندوستي اشعارو په شته او څېړنه کې لومړۍ اثر وي، هیله من یم چې نور لیکوالو او ادیبانو به هم دا لاره ونیسي او دغه شاته موضوعګانې به لا زیاته او ډیره پسې وڅېړي، چې دا ډول لیکنې او څېړنې زموږ د ملي او فرهنګي شتمني په بډاینه کې مرسته کوي .

د څېړنې پوښتنې

اصلي پوښتنې

۱- د سلیمان لایق د اشعارو په فکري رنګارنګۍ باندې تر کومې اندازې پورې کار شوی دی؟

فرعي پوښتنې

۱- د سلیمان لایق د اشعارو په فکري تنوع کې کومې برخې روښانه شوي دي؟

۲- د سلیمان لایق په اشعارو کې کوم ډول فکري تنوع لیدلای شو؟

۳- د سلیمان لایق د اشعارو کومه برخه ډیره درنه بریښي؟

د څېړنې موخې (اهداف)

د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطندوستي روحیه تر سرلیک لاندې موضوع کې داسې مطالب ځای شوي او بیان شوي دي چې په هغه کې اخلاقي او وطندوستي موضوعات تشریح شوي دي ، نو د فکري او هنري ارزښت له پلوه ځانګړی اغېزه لري . د سلیمان لایق د شاعري درنه برخه د افغانستان او پښتون ملت د ویښتیا او یووالي لپاره ځانګړی شوې ده .

د لایق په وینا کې تل ریاکاران او د تیر شاهي نظام واکداران ټکول شوي او نقاب یې له مخ څخه غورځېدلی دی .

نو دا هم ویلی شو چې ددغه مضمون د فکري محتوا په درک او پوهېدو سره به د ادب مینه وال او په ځانگړي ډول هر لوستونکی به د سلیمان لایق د شعر په معنا او مفهوم ځان پوه کړي.

د خپرنې شالید (پیشینه تحقیق)

د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطندوستي روحیه داسې یوه موضوع ده چې زما په اند مخکې په سمه توگه چا نده لیکلې او خپرلې او زما له نظر تر اوسه پورې ندی تیر شوی، د همدې ندرت له مخې ددې موضوع خپرنې او شننې ته خورا زیات اړتیا محسوسیدله، نو ځکه ما دا موضوع وټاکله او ومې خپرله، فکر کوم په منظم ډول به زما دغه مقاله د پښتو ادب په برخه کې لومړنۍ خپرنیزه مقاله وي چې د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطندوستي روحیه ورکې لیکل شوی او خپرل شوې ده، او که چېرې چا د سلیمان لایق په اشعارو خپرنه هم کړې وي نو د لایق په نورو شعري رنکارنگیو به کار کړی وي، اما په دې برخه کې تر اوسه پورې چا کار ندی کړی .

او همدارنگه په دا خپرنیزه مقاله کې له گڼ شمیر معتبرو ماخذونه څخه مې کار اخیستی او استفاده مې ورڅخه کړې ده چې زما له موضوع سره یې نږدې تړاو درلود. د خپرنې میتود: د کوم روش او میتود څخه چې ما په دې خپرنیزه مقاله کې ورڅخه کار اخیستی هغه کتابتوني روش دی، د مقالې په اړه مې گڼ شمیر کتابونه راټول کړي او استفاده مې ورڅخه کړې ده .

د خپرنې ارزښت او اهمیت

د هر ډول موضوعاتو راوړل د شاعر په هنرمندانه فکر پورې اړه لري چې د هغې موضوع لپاره څه ډول الفاظ و ټاکي او په څه ډول یې لوستونکو ته وړاندې کوي، دلته چې موضوع د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطندوستي روحیه ته اختصاص ورکړ شوی نوکه په سمه توگه د لایق شعرونو ته وگورو دده په شعرونو کې هر ډول مفکورې لکه سیاسي، انتقادي، اخلاقي، وطندوستي، اجتماعي، عشقي او حماسي په ښه توگه لیدل کېږي .

د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطندوستي روحیه یوه داسې موضوع ده چې مخکې په سمه توګه چا نه ده څېړلې . د همدې ندرت له مخې ددې موضوع څېړنې او شننې ته خورا زیات اړتیا محسوسېدله نو ځکه ما دا موضوع وټاکله او ومې څېړله .

پایلي او موندنې

د سلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي او وطن دوستي روحیه که د آثارو عمومي احصایه په پام کې ونیسو را ته څرګنده به شي چې دپښتو ادب معاصره دوره له هره اړخه خورا پیاوړې دوره بلل کېږي. سپین شعر، هایکو او یوشمېر نورو فورمونو هم په دغه دوره کې بشپړ پرمختګ وکړ، ډېر مینوال یې وموندل. او شعري بڼې یې پرې بنایسته وساته .

د یادونې وړ ده د منځپانګې له مخې هم دغه دوره ځانګړې ارزښت لري، ځکه شاعران یې له ګڼو پېښو څخه اغېزمن شوي او خپل احساسات یې د شعر په ژبه څرګند کړي دي. سلیمان لایق ددغه کتار هغه ستوری دی چې په شعري ذوق یې ډیر وګړي دې ته متوجه کړي، خو له خپلې خاورې ، تېر او هیواد سره مینه وکړي. دلته د لایق په شعرونو کې دوه بنیادي ټکي خورا اړین بولم . یو دا چې سلیمان لایق په خپلو شعرونو کې دهیواد، خاورې، تېر او وګړو سره پوره مینه کړې ، بله دا چې دشعرونو اخلاقي اړخ یې هم پوره وده کړې ده ، شعري ډګر یې پرې ګرم ساتلی دی. مونږ ددغه علمي مقالې په لړ کې دا دوه اړخه څه ناڅه راوسپړل .

دسلیمان لایق په اشعارو کې اخلاقي روحیه

سلیمان لایق د پښتو ادب په ارته لمن کې ګڼ شمېر آثار لري، چې د اوسمهال غوښتنې یې په شعرونو کې راسپړلې دي. په شعرونو کې یې اخلاقي اړخ خورا پیاوړی دی نوموړی ورور پالنه په رنگینو الفاظو داسې ترسیموي .

ژوندون که ښه دی په انسان ښه دی

که انسان ښه دی په احسان ښه دی

زموږه ښکلی هیواد که ښه دی

په ورور پالنه دافغان ښه دی

(لایق، ۱۳۹۰، ص ۱۸۳)

دسلیمان لایق پورتنی شعر ته که په سمه توگه وگورو نو دده په شعر کې اخلاقي رنگ له ورايه ښکاري اود افغانانو ژوندکول دورورولی په فضا کې دده د شعري ځواک ښه ده ، اودهرانسان لپاره احسان غوره شتمني بولي .

نه پنجایان دي، نه غجران دي
زموږه خلک ټول افغانان دي

په یوه باغچه کې وږ- وږ مېوې دي
په یوه چمن کې راز- راز گلان دي

(لایق، ۱۳۶۰، ص ۸۹)

که پورتنی بیتونو ته په سمه توگه وگورو دلایق په شعر کې اخلاقي رنگ په سمه توگه لیدلای شو، افغانی وحدت یې په ډېر ښه شان بیان کړی دی په رښتیا هم یو والی همدې ته وایي چې ټول افغانان په یوه کور کې اوسېږي او ټول سره وروڼه دي که پښتون دی، که تاجک دی، که هزاره دی، که پشه یي دی او که ازبکان دي، ټول د یوې ونې څانگې دي چې رنگارنگ میوې نیسي. د دغه شعر منځپانگه خورا لوړه بریښي ملي وحدت د اخلاقي ایډيال په توگه ترسیموي. هرڅوک باید خپل مسوولیت وپېژني، شاعر هم مسوولیت لري چې د ټولنې وگړي د ورور ولی، مینې او ښېگڼې خوا ته راوبولي .

که هزاره دي که تاجکان دي
که ازبکان دي، که ترکمنان دي
له پښتنو نه بیا تر بلوڅو
په یوه وطن کې ټول افغانان دي

(لایق، ۱۳۶۲، ص ۷۱)

سلیمان لایق په پورتنی شعر کې افغانان د یوه گډ کور غړي بولي او دافغانانو تر منځ یې څه توپیر نه دی کړی، وایي چې ټول افغانان دیوه هیواد(افغانستان) وگړي دي. اودافغان نوم دټولولپاره بسنه کوي. نود لته هم لایق خپل درانه مسوولیت ته متوجه دی، نوموړی وایي چې په بې اتفاقی سره هیواد نه جوړېږي بلکې وحدت او ورورولي ده چې الله پاک هم پرې راضي کیږي. او دبنده دخوښی لامل هم گرځي .

دوخت لوبه

د زمان
دسمندر له هرې څنډې
هره سا یوه
بېړۍ وزی روانېږي
لاهنه الونیا نه وي
چې یوه بله
دسفر
منتظرانو ته رسېږي
دراټګ غوا که
هر څومره قوي وي
دیا تګ په سر
انجام کې تما مېږي
ټول عالم دوخت
دلویو نندارڅو دي
څوک رسېږي نندارې
ته څوک ډوبېږي
ژوندون څه دی، یو
میدان دهسې لوبې
چې په باد باندي
سپرې اوتېرېږي
لایق کومه هیله
وکړي له دې عمره
چې په سایې
دبنیاد خښتې نرېږي

(لایق، ۲۰۱۳، ص ۳۴)

دسلیمان لایق د شعر عمومي جاج خلک او ولس د پوهې او زده کړې خواته رابولي او وایي چې وخت لکه سره زر داسې ارزښت لري او د سترگو په رپ کې تیرېږي نو د هر چا

لپاره دا ضروري خبره ده چې بايد خپل ځان د زمانې له غوښتنې سره سم عيار کړي ترڅو د نورو نه وروسته پاتې نه شي دلته له عمرڅخه هم سرتکوي. دوخت تېرېدل د باد په شان بولي، سليمان لايق دغه بيتونه د سترخوشحال بابا پرسبک ويلي هغه هم عمر له باد سره تشبې کوي.

دسليمان لايق په اشعارو کې دهبوادپالنې روحیه

داځمکه څه ده؟ که افغان نه وي

هغه تن څه دی چې کې ځان نه وي

هندوکش څه دی، څومړې ډبرې

که کور اوکلی دافغان نه وي

(لايق، ۱۳۹۰، ص ۱۴)

دسليمان لايق دپورته بيتونو له منځپانگې دا ښکاري چې په افغانانو مين کس دی، وايي ځمکه په افغانانو ښکلې ده که په دې ځمکه افغانان نه وای دې ځمکې اودې خاورې به هيڅ ارزښت نه درلودی. د لايق فکر د هيواد خاوره، وگړي او دهغه ژوند د سرو زرو په شان بولي، هندوکش، آباسين، ترنک، ارغنداب او آمو ددې خاورې هغه پانگې بولي چې د نړۍ په هېڅ وجه کې يې بېلگه نه موندل کېږي

وطن هېرول

ما وې چې لاړشم او وطن هېر کړم

دغه دوینو انجمن هېر کړم

په زړه مي شين دی دا دغم بوټی

خلکو زه نه شم چې وطن هېر کړم

(لايق، ۲۰۱۳، ص ۷۳)

د سليمان لايق له پورتنی شعرڅخه دا څرگنديږي چې هغه په وطن باندې مين کس دی. وطن هيڅ وخت نه هېريږي که ټول عمر يونانسان په پرديسي کې تېره کړي بيا يې هم خپل ټاټوبی ياديږي. اودی تل دمردک خورلې بلبل په څېر له خزان وهلي بڼ څخه دوتلوهلې ځلې کوي خو د وړکتوب خاپوړې اوژوند بيلاييلي خاطرې دتللو اجازه نه ورکوي.

هره ډبره

هره ډبره زمونږ دغرونو
يوه معجزه ده دقدرتونو
زړه مې ترلې په هره شگه
پاس په چرنو، کوز په خوړونو
(لایق، ۲۰۱۳، ص ۶۳)

دسلیمان لایق پورتي شعر ته که په سمه توگه وگورو نو دده په شعر کې دوطن دمينې رنگ له ورايه ښکاري. ده دگران افغانستان دهرغره ډبره يې يوه معجزه دالله ج دقدرتونو بللې ده او دخپل زړه داسې پيوستوالی يې ورسره ښودلی چې دچرنو او خوړونو سيمه يې يوه بيلگه راوړې ده .

ای
زما ښکلی وطنه زما تنه
زما کوره
زما گوره زما عدنه
چې نارام ته مې
وياړې ته مې نازې

ستازانگود بـا باغـېږ دمورلمنه
زما په ډډو
دگلانو پالنگ لگي
که هرڅومره
دستاخواوره شي اغزنه
په دروکې په
سيندوکې په رغوکې
په هرگام کې
دې د ژوند سندرې پلنه
هره

تېره دې له شور اوزوره ډکه

دفرنگ

دیرغل وودندان شکنه

ستا په پښه کې

سپېلنی اوویارنی شم

ای

زما ښکلی وطنه، زماته

(لایق، ۱۳۹۱، ص ۱)

پورته شعر دسلیمان لایق د فکر هینداره ده. یو پیاوړې وطن دوستي په کې له ورايه معلومېږي نو ویلای شو چې لایق یو وطن دوست شخصیت دی چې همیش یې د وطن د مینې په پلمه خواږه او زړه راښکونکي شعرونه او نظمونه ویلي دي .

د سلیمان لایق په شعر کې د وطن ستاینه.

د پښتو ژبې پیاوړي شاعر سلیمان لایق په لاندې بیتونو کې د خپل هیواد ښکلا په خورا لوړ انداز سره ثابته کړې، لاتردې کچې چې د بیابان اغزي هم د بل هیواد تر ګلونو غوره ګڼي. د لایق په عاطفه کې دا مسايل را ګرځیدلي چې هیواد د خولو په باران کې ډوب دی څوک نشته چې ددغه زخمي هیواد د وګړو غږ واورې .

د خولو باران

ژړوي

مې تېریادونه د شـباب

زه که څه

یمه

د غـرونو

څیر افغان

یو ځل دومره

مهلت راکړه چې اوبه کړم

ستاد شونډه په شـربت تـری ارمان

پر پرېده پر پرېده

چې راوسپري گڼونه

داتېره

تېره

اغزي

ديبان

که لاسونه

دباغبان وای خوځېدلي

لاپخواب

ه دا بېديا

وه گلستان

هره لوبشته

بې دمينې منزلگاه وه

دا وطن چې

اوس لوچ شوی اوغريان

هره

تېره دوطن بچوته ژاړي

خو افسوس چې

خوک بې نه اوري فغان

دلړمو او

مارانو په ځای پر پرېده

چې خواره شي

سندرغاړي بلبلان

هره څنډه به

بې رشک دفر دوس شي

که بې سم

شي دخولو گرم باران

(لایق، ۱۳۹۲، ص ۶)

دلایق په پورته شعر کې وطن دوستي او افغان دوستي څرکونه له ورايه ښکاري چې هر بیت یې د ده د افغان دوستۍ او وطن دوستۍ نمایندګي کولای شي. لکه څنګه دی په خپل وطن باندې افتخارکوي اوهره ډېره دلالونوڅخه غوره بولي..

دچرې خوب

افغان چاسره نه

جنگوي ولي

لاپالي له

ګاونډيو دود اوڅلي

له هر چا

سره ساتي د ورورۍ مينه

لابې څوک

په دښمنۍ نه دي نيولي

چې غليم يې

لمسوي دوی ورته خاندي

خدای له

موره په درنه ورځ زېږولي

لکه غرونه دوطن په

توپانو کې

سېلابونو ته

مسکېږي غلي غلي

چا چې

کمبرته شمله پرې نېغه کړې

دوی

هغه له خپله کبره غورځولي

که یې اینښي

چاته په سپینه لمن ټاپي

هغه ټاپي
بې پخپلو وینو وللي
که چا یو ورسره
کړي دوی سل کړي
خوابونه
بې پسه دې تله تللي
ټول افغان
له اباسینه تر جیحونه
زمانې په یوه
زانگو کې زنګولي
که پښتون
، که هزاره ، که ازبک دی
له

یوبل سره په یو مزي تړلي
(لایق، ۲۰۱۳، ص ۹۰)

د سلیمان لایق پورتي شعر ته که په سمه توګه متوجه شو نو د هیواد ولسي او افغانیت فکر پکې په سمه توګه راڅرګندېږي او هغه دا چې شاعر دلته د افغانانو تر منځ کرښه او سرحد نه مني او وایي چې افغانان څوک هیڅکله نشي چې سره بیل کړي او ددوی تر منځ بې اتفاقي او درزونه پیدا کړي ، او هغه څوک چې د افغانانو بې اتفاقي غواړي هغوی دې خدای (ج) د نمرود د لښکرو په شان له منځه یوسي .

دپسرلي ډېوې
دا اورونه په
بیدیاوو کې بلېږي
که دسروګلوغوتی دي چې
غورېږي؟
دخاتول ووافلې
دي راروانې

که دسرومیو پیالی
ویشلې کېږي؟
نوی نوی
قوتونه ارزوګانې
په
رګونو د بـز
ګرانو کې نڅېږي
ځوانه ګوره چې فرصت درنه
لاړنه شي
زمانه انتظار نه
باسي تېرېږي
د وطن فـضا هوا
اودښتې غرونه
د زلـمو له
ارمـانوسره سمېږي
زمانه به پرده پورته
کړي له کاره
ددښمن زړګی که چوي که
ویلېږي
چې په سر کې یې هوس دمستی
نه وي
هـغه کام نه پورته
کېږي نه رغېږي
پسرلی بـه نوی نوی
زېری راوړي
چې
د فـکر مسیحا پکې

خوڅېړي (لایق،
۲۷: ۱۳۶۰)

که دلایق پورته شعر په غورسره وگورو نو راته ښکاره به شي چې په دې شعر کې طبیعي منظري ستایل شوي دي او په خاصه توگه دپسرلي نښې نښانې يې ستایلي اود انسانانو لپاره دسوکاله ژوند هیله کوي . په همدې ترتیب يې خپل هیواد له ډیوې سره تشبې کړی ، ډیوه تل خپل ځان سوځي او نورو ته رڼا ورکوي .

دښتوکوره

ای د ایشیا تاجه دلـرغونو عظمـتوکوره!
گران افغانستانه دزړه سـرـه دښتوکوره
مینه دې خوڅېړي زمـاپه شعر کې خپې خپې
ای دلـوړو غرونو اوسیندونو او درو کوره
ستا په طبیعت کې طبیعت هم رزمي شوی دی
ای د سیلاونو او واورینو توفانوکوره
هره لوېشته خاوره دې کتاب کتاب خبرې دي
ای د روایتو مذهبـو او تـرانو کوره
بناد دې يې، اباد دې يې، ازاد دې يې، ودان دې يې
کور دامنیت دې يې کعبه دهر افغان دې يې
(بېنوا، ۱۳۸۸، ص ۸۸)

که پورته شعرته په زیرسره وگورو نو لایق دگران هېواد افغانستان ستاینه کړې ده . او دهېواد طبیعي جوړښتونه يې ستایلي دي .
پایله

څرگنده خبره ده چې د منظوم کلام تله او ترازو قافیه او عروض گڼل کیږي ، دا چې په منظومه ژبه ددې فن مراعاتول د هر شاعر لپاره اړین گڼل کیږي ، یا دا چې د منظوم کلام لپاره به یو اسلوب او سبک ټاکي . د اسلوب او سبک پرته به گرانه وي چې شاعر د شعر ځانگړتیا وي دې روښانه شي ، ځکه د سبک په واسطه د یوه شاعر شخصیت او د هغوي ټول پرنسپ روښانه کیږي .

د معاصرې دورې وطن‌دوست شاعر سلیمان لایق هم د یوه اسلوب خاوند شاعر دی چې په خپله هنرمندانه ژبه یې زموږ د ټولنې رنگینه عکاسي کړې ده .

د معاصرې خپرنې په اعتبار ویلی شو چې د سلیمان لایق د منظومې ژبې تر ټولو لویه ځانگړنه داده چې په شعرونو کې یې سیاسي ، اجتماعي ، اخلاقي، وطن‌دوستي، انتقادي ، حماسي او فلسفي افکار له ورايه لیدل کیږي . له شکه پرته پښتو ادب په دغه لویه او ارته لمن کې ډېر داسې ادبي ستوري شته چې په کلام کې یې ډېرې ښې ادبي مرغلرې لیدل کیږي چې زموږ دوگړو تنده ورباندې خړوبه وي .

په اخلاقي، اجتماعي، انتقادي، حماسي او فلسفي بڼه د شعر ویل خورا ستونزمنه خبره ده

سلیمان لایق هغه ادبي شخصیت دی چې د خپلو خوندورو اشعارو ، ادبي لیکنو په ترسره کولو سره یې خپلې ژبې او ادب ته ډېر څه ورکړي ، په تېره بیا د ملي کلتور د څلولو هڅه ، خلک د سولې ، اتفاق او یووالي خواته رابلل نه هیروي .د شعرونو په منځپانگه کې یې اخلاقي او د هیواد پالنې اړخونه خورا قوي بریښي .

پایله

له شکه پرته د منظوم کلام ښکلا او ښایست په څلورو اساسي توکو (تخیل، ادراک، عاطفه او احساس) پورې تړلې ده. سلیمان لایق هم خپله شاعري د دغه اړوندو توکو په وسیله رنگینه کړې ده. لایق تربل هرڅه د شعري قوت په موخه اخلاقي او وطن‌دوستي ته مخه کړې، شعري خولې یې د اخلاقي او وطن‌دوستي پر مټ ډکه ښکاري. په معاصره دوره کې ډیره سلنه شاعرانو اخلاقي او وطن‌دوستي رنگونه انتخاب کړي، بیا په ځانگړي توگه سلیمان لایق اخلاقي او وطن‌دوستي رنگونه په خپل گڼو شعري فورمونو کې استعمال کړي، دا ځکه چې نه یوازې خپل درد بلکې د ټولنې د وگړو، خاورې او هیواد پالنې دردونه یې په اخلاقي او وطن‌دوستي رنگونو او ظریف سبک په خپلو شعرونو کې څرگنده کړي. نوموړي شاعر ته اخلاقي او وطن‌دوستي افکار ځانگړی هنداره ښکاري چې د منظوم کلام ټول اړخونه په کې ویني، د ظالم ظلم او د مظلوم عاجزي د اخلاقي درد په وسیله راسپړي. نو ویلای شو چې سلیمان لایق د معاصرې دورې په شاعرانو کې د اخلاقي او وطن‌دوستي رنگ د استعمال په وجه ممتاز شاعر گڼل کېږي. په پای کې د نوموړي شاعر د اشعارو رنگارنگیو څخه مو څو

بېلګې د اخلاقي او وطندوستي افکارو څخه ګرانو لوستونکو ته وړاندې کړ ترڅو د دوی د پام وړ وګرځي.

د څېړنې وړاندیزونه

د دغې مقالې دلانې پېژندنې او بشپړ درک لپاره به ښه او په ځای وي چې لاندې وړاندیزونه په پام کې ونیول شي .

- ۱- د درنو او ښاغلیو څېړونکو څخه په درنښت هیله کېږي چې د معاصرې دورې شاعرانو اشعار په سمه توګه تر څېړنې لاندې ونیسي او خپل ژبه پرې لاغني کړي.
- ۲- د پښتو شاعرانو په خاصه توګه د سلیمان لایق اشعارو کې هر ډول مفکوري لکه: سیاسي، اجتماعي، اخلاقي، دیني، وطندوستي، فلسفي او حماسي رنګارنګی موجودې دي نو هیله کېږي چې د دوی اشعار دې تر څېړنې لاندې ونیول شي او ګټه ترې واخیستل شي.

منابع

- بینوا، عبدالروف . (۱۳۸۸) . اوسنی لیکوال . کندهار: علامه رشاد خپرنډویه ټولنه
- جهاني، عبدالباري . (۱۳۶۱) . د مشکو کاروان . کوټه: صحاف نشراتي موسسه
- روهې، محمدصديق . (۱۳۸۵) . شعر پېژندنه . کابل: صميم ادبي ټولنه
- روهې، محمدصديق . (۱۳۸۴) . د پښتو ادبیاتو تاریخ (دویم ټوک) پېښور: دانش خپرنډویه ټولنه
- شمیسا، سیروس . (۱۳۸۱) . انواع ادبي . تهران: انتشارات فردوس
- عمید، حسن . (۱۳۸۳) . فرهنگ عمید . تهران: انتشارات امیرکبیر
- لایق، سلیمان . (۱۳۵۷) . یادونه درموندنه . کابل: دولتي مطبعه .
- لایق، سلیمان . (۱۳۶۰) . کپرډی (دویم چاپ) . کابل: د علومو اکاډیمي مطبعه .
- لایق، سلیمان . (۱۳۶۲) . شپیلۍ . کابل: د علومو اکاډیمي .
- لایق، سلیمان . (۱۳۹۰) . سپرغکي . کوټه: پښتو ادبي غورځنګ .
- لایق، سلیمان . (۱۳۹۱) . د اباسین سپیدې . کابل: دولتي مطبعه .
- لایق، سلیمان . (۱۳۹۲) . چونغر . پېښور: دانش خپرنډویه ټولنه .
- لایق، سلیمان . (۲۰۱۳م) . سندرې په سویو او ټونوکې . کوټه: پښتو ادبي غورځنګ
- لایق، سلیمان . (۱۳۶۳) . ساحل . کابل: دولتي مطبعه
- مشوani، عبدالقیوم زاهد . (۱۳۸۵) . پښتو پښتوسیند . پېښور: دانش خپرنډویه ټولنه .

